

Borový *Garmund ne 3*

Jaroslav Kozák: Hubinská Niva na Volyni. *farm*

Hubinská Niva je nesporně jednou z ^{nej}veřejně typických ^{českých} osad na Volyni. ^{x)} ~~(které byly založeny českými kolonisty)~~. Vznikla emigrací let sedmdesátých minulého století, kdy na výzvu ruské carské vlády a za souhlasu vlády rakousko-uherské přesídlovalo mnoho Čechů z poměrně pře-lidněných zemědělských krajů Čech a Moravy na řídkce zalidněných, kulturně i hospodářsky zaostalých oblastí Ruska. Ruská vládajevila velký zájem o pracovitě a civilisačně vyspělé zemědělské dělnictvo, umožňovala přesídlencům levné zakoupení pozemků, promíjela jim po dobu 5 let placení daní a po stejnou dobu je osvobozovala od vojenské služby. Nemajetný zemědělský proletariát v mnohých krajích uvítal pochopitelně tuto možnost získati vlastní půdu ve slovanském Rusku s nadšením.

řevnt. mapa

Hubinskou Nivu kolonisovali zemědělci a řemeslníci z okresu Jičín a některých okresů sousedních. Bývalá volyňská gubernie jim vyhovovala tím, že ležela těsně při rakousko-uherské státní hranici, neboť na delší cestu do vnitra ruské země neměli dost prostředků. Byli také ujištěni, že na Volyni naleznou dostatek úrodné ornice. Kolonisty Hubinské Nivy byli: Cimbál, Jánus, Javůrek, bratři Šantogochové, Mazánek, Bareš, Blažek, Kozák, Škopán, Polák, Kátek, Charouzek, Kovář, Šimon a Hloušek. Vyjeli na jaře roku 1870 a drahou se dostali až do pohraniční stanice Brodu, která je vzdálena od Jičína asi 900 km.

Na severovýchod od Brodu v místě vzdáleném odtamtud 40 km, zakoupili od velkostatkáře Konstantina Fabiánoviče ~~duksa~~ Duksa z velkostatku Hubin /u Luckého Újezda Volyňské gubernie/ 330 desatin lesní půdy. Platili za desatinu ~~1000~~ /přibližně 1,09 ha/ 13 rublů, což byla tehdy přibližně cena 1 dojně krávy.

Češi ihned poznali, že jde o půdu úrodnou, která však byla porostlá lesem a křovím. Uprostřed zakoupených pozemků byla nevelká avšak rovná mýtina /niva/ o ploše asi 5 ha, kde kolonisté založili předchůdkyni pozdější osady. Podle této mýtiny /nivy/ a názvu velkostat-

x/ Tento článek je již třetím monografickým pojednáním o jednotlivém sídle na Volyni, avšak je psán poněkud s jiného hlediska, nežli Jaroslava Velenického „Kronika obce Kvasilova“ /Kvasilov 1939-44 stran malého formátu a J.A.Martinovského „Kronika českého Malína“ /Praha 1945, stran 76/.

(Viz plánek I.).

Po příjezdu na místo bylo první starostí samozřejmě ubytování. Nejbližší ukrajinská obec byla vzdálena plných 5 km a proto nebylo jiné možnosti, než aby se pořídily nouzové zemljanky. V několika dnech pak bratři postavili si 7 zemljanek, ve kterých se prozatím společně všichni ubytovali. Zemljanky byly 5m dlouhé, 3 m široké a 2 1/2 m vysoké.

fernando

První kolonisté Hubinské Nivy neměli žádný živý inventář, toliko jediný osídlenec /Cimbál/ si přivedl slepého koně, a proto také nebylo potřebí stavěti ohlavy nebo stáje. Po vystavění zemljanek bylo nejnaléhavějším úkolem vyhloubení studny pro níž bylo zvoleno vhodné místo uprostřed „obce“. Byla tam práce namahavá a nebezpečná, ježto voda byla až v hloubce 40 m. Kopalo se nejprve asi 2 až 3 m v černé zemi, potom asi 6 až 8 m v žluté hlíně a dále asi 30 m ve tvrdé bílé křídě. Asi 10 až 12 m studny se muselo roubit dřevěnými brusy, aby

/dubovým dmažením/, aby se předešlo sesouvání stěn.

Když takto zajistili nejzákladnější předpoklady života nastoupili k vlastnímu boji s přírodou, která se nevzdávala úrodné černozemě zarostlé lesem a hustým křovím a propletené nesčetnými houževnatými kořeny. Museli je vyorat, půdu skopat a ~~zmmmm~~ alespoň na kousku pozemku pro každou rodinu byla zajištěna výživa pro nejbližší období. Velké kmeny /dubové, březové, habrové a jiné/ a se zpravidla pálily, neboť nebylo ani dopravních prostředků ani nářadí, aby se mohly zpeněžit. Jen tenčí a rovné kmeny se zpracovávaly a ponechávaly na plánované stavby. Pracovalo se od časného rána do temné noci.

V roce 1872 došlo k měření a parcelaci zakoupených pozemků. Tehdy ~~hm-~~ vymýtili naši osídlenci již asi polovinu zakoupené plochy, většinou ovšem porostlé lesem nízkým, případně řídkým, a začalo se také se stavbami. Tehdy se stavělo vše pod jednou střechou, obytné stavení i budovy hospodářské. Stavělo se z ~~mňmhmhmhmhm~~ klád o průměru 30 až 35 cm přitesaných ze dvou stran a kladených na sebe /na způsob srubu/. Stejně jako u zemljanky tak i zde řídili se osídlenci místními vzory.

Okolníukrajinský lid byl poměrně zaostalý a to jak hospodářsky, tak i kulturně. Přijímal nové osídlence s nedůvěrou a protože se s českými přistěhovalci nemohl domluvit nazýval je Austriáky nebo i Turky. Energie, houževnatost a pracovitost našich krajanů byla současně obdivována i kritisována a vysmívána. Avšak již po roce se tyto poměry zlepšily a Ukrajinci jednali s našimi lidmi stále přátelštěji a posléze jim i práci i radou vypomáhali. Nakonec sledovali s obdivem, že během poměrně krátké doby ~~se~~ vyrostla v divokém lese, kde se potulovalo mnoho vlků, divokých vepřů i jiné zvěře, sice malá, ale vývojově slibná vesnice. Češi to docílili při poměrně malém počtu pracovních sil a hlavně s nedostatečným počtem řemeslníků a nářadí. Obec měla jednoho kováře /Kozák/, jedinou velkou ruční pilu /bratři Polákové/, a několik tesařů /Holý, Mazánek a jiní/.

Na Volyni by bylo mnoho domů z dřevěných

Také na Volyni se stávalo, že se někteří osídlenci vzdali. V popisované obci to byl na příklad jeden z prvních osídlenců Jánus, který po shlednutí divočiny a očekávaných těžkostí se vrátil do Čech. Naproti tomu přicházely také z vlasti posily. Tak již v letech 1872-1873 přijelo do Hubinské Nivy několik dalších rodin.

První chalupu postavil Jiří Cimbál. Měla jednu větší a jednu menší místnost a vyučovalo se v nich dětí plných šest let, neboť teprve roku 1878 mohlo dojít k vystavění zvláštní školní budovy. Byla ovšem dřevěná a krytá slameným doškovým jako všechny ostatní domy obce. Téhož roku přijel z Čech vyžádáný učitel Václav Peš, který v Hubinské Nivě vyučoval až do r. 1903, tedy téměř plných 27 let. Na udržování školy se přidělilo škole šest hektarů obecních pozemků.

Obyvatelé Hubinské Nivy přispěli také k proslulé tradici českých muzikantů v cizině. Krajan Smrtka jako výtečný hudebník utvořil se svými třemi syny a dcerou učitele Peše kapelu a jezdil s ní po Rusku. Vrátili se po prvé až po dvou letech a podle jejich výpovědi dařilo se jim dobře a vydělali mnoho peněz. Hrál ~~a ve všech~~ v hostincích a na veselkách a všude byli stědouše vítáni. Takových kapel bylo ovšem v českých obcích na Volyni hodně zvláště v obcích větších.

Jedním z nejlepších hudebníků a učitelů hudby byl Jan Janovský, jehož žáci a soubory existují podnes. Po zestárlém učiteli Pešovi nastoupil roku 1903 Ján Hoc, který však již nebyl českého původu. Byl to Ukrajinec a vyučoval rusky. Jen 3 až 3 hodiny týdně se vyučovalo češtině. Tím podivuhodnější je zna-

rost mateřského jazyka krajanů z Hubinské Nivy. Nezapomínali nikdy na starou vlast, slovanství a rodový původ, a toto národní vědomí většinou také dětem, které již hovořily ukrajinsky, polsky a případně i rusky stejně dokonale jako česky. Slovanské vlastenectví bylo vzníceno zvláště za rusko-japonské války, avšak z obce se nikdo na dalekou frontu nedostal ačkoliv mnozí v ruské armádě sloužili.

Na začátku tohoto století byla Hubinská Niva hospodářsky již dosti silnou osadou. Všichni osídlenci měli vlastní nářadí i dobytek. staré dřevěné /srubové/ domy postupně mizely a na jejich místa přicházely budovy zděné, kryté zpravidla plechem /černým nebo pozinkovaným/, případně taškami, a jen hospodářské budovám byly ponechávány střechy doškové. Studně se kopaly již na každém dvoře a před obytnými domy vznikaly k většinové zahrádce a za stavením zahrady zelinářské.

Jeden z krajanů si otevřel v Nivě obchod, a ovocnářské. Nivňáci vysazovali také chmelnice a zlepšovali cesty a vykládali vlny, které předali na parobí-
nách dobytě.

Zakoupením Záhy nestačila území Hubinské Nivy ukojití touhu jejího obyvatelstva po půdě a tak docházelo k zakoupení nových pozemků. V roce 1903 bylo přikoupeno od velkostatku Uhrinov 27 desatin orné půdy, roku 1905 od velkostatku Kolodež 81 desatin lesa a orné půdy /trať Zápust/, v roce 1910 od velkostatku Uhrinov dalších 18 desatin orné půdy /Vertepa/, v roce 1919 od téhož velkostatku dalších 49 desatin mladého lesa /Vertepa/ a dále ještě od zemědělců sousedních obcí Hubina, Žabče, Kolodeže a jiných celkem na 30 desatin, takže počáteční výměra pozemků obce se z 230 desatin /251 ha/ zvětšila na dvojnásobek do roku 1939 na 445 desatin /485 ha/, tedy téměř na dvojnásobek.

1872

Vypuknutí světové války pocítili Nivanišťtí bezprostředně, neboť obec ležela jen 30 km od bývalé rakousko-uherské hranice. Vedle i v noci slyšeli dělostřelbu, která pak slábla, když se ruská ofensiva dala do chodu, avšak byla ještě dlouho slyšeti, když vál vítr směrem od pevnosti Přemyslské. Všichni muži ve vojenském věku sloužili od počátku v ruské armádě, později většinou v české družině. Po čase se hluk dělostřelby opět zesiloval. Bylo to v době ústupu ruské armády, který se zastavil až asi 35 km východně od obce. Obyvatelstvo tehdy vesnici neopustilo, třeba byla částečně zničena. Později nepřítel opět ustoupil, avšak ~~mm~~ odvedl obyvatelstvo s sebou a usadil je v obcích Ivaničech a Dolině, vzdálených od Nivy asi 50 km. Jen odvášní jednotlivci navštěvovali občas Nivu, která ležela ^{bližší} přímo v bojovém pásma. V Nivě zůstali jen dva lidé, k nimž přibýlo několik vojáků propuštěných z vojenské služby ^{pro} invaliditu. Za bojů rozebraly vojenské oddíly několik ^{nebo} dřevěných budov na stavbu zákopů a několik budov bylo zničeno ohněm, případně dělostřeleckou palbou. Tak přišla Niva asi o jednu čtvrtinu domů, o všechnen zbývajících živý inventář ^{sebou} mohli Nivanišťtí vzít jen asi 1/4 zvířectva / a o více nežli polovinu zemědělských strojů. To vše zjistili obyvatelé Nivy, když se vrátili na jaře roku 1918. Zjistili také, že dva z mužů padli a několik že bylo zraněno.

V neklidných letech roku 1918-20 procházely často Nivou vojenské a ještě častěji polovojenské útvary. Obyvatelé museli býti na strážích a včas ~~mm~~ odvésti koně i dobytek do lesů. V té neklidné době se po prvé šířila touha po návratu do vlasti.

V roce 1924 byla Niva již opět zcela konsolidovanou obcí. Jen chmelnice se nepodařilo obnovit, neboť ceny chmele příliš klesaly. Již v roce 1921 založili obecní knihovnu, k níž položilo základ ~~do~~ 120 nových vázaných knih z Československa. Později ^{byla} ji doplnili asi 200 vlastními knihami a z dalšími přírůstky dosáhla počtu asi 400 svazků.

V roce 1929 vystavěli si v Nivě novou zděnou školu a získali současně českého učitele. Působili na ní učitelé Pálpytel, potom Nosek a Vl. Dufek. Školní budovu si krajané vystavěli zcela sami, neboť z veřejných

prostředků nezískali žádné podpory. V roce 1925 založili hasičský sbor a postavili zbrojnici opět úplně z vlastních prostředků. Přibližně v téže době založili odbočku České matice na Volyni a od května 1926 dostávali kromě různých časopisů z vlasti vlastní menšinový časopis „Hlas Volyně“, který navázal na kyjevského „Čechoslovana“. ^{v.3 dole} Ožilo také divadelnictví a hudba. Žáci krajana Jánovského vytvořili v Nivě samostatnou jedenáctičlennou kapelu, kterou řídil rolník Šobek. Také zájem o myslivost vzrostl, neboť les „Zápust“ hostil mnoho vysoké zvěře, lišek a zajíců, a občas se v něm objevil i divoký vepř.

Po hospodářské stránce bylo velkým pokrokem vystavení železnice. Je to trať Luck - Lvov dostavěná roku 1922 a Nivaništi dosud vzpomínají na výmluvnost tehdejšího kantora, který za pomoci 3 kg másla ^{dorazil toho} docílil, že původní projekt vedoucí přes školní parcelu byl tak pozměněn, aby pozemek obešel. Nástupiště ~~u kantora~~ si vystavěli Nivaništi z vlastních prostředků. Lepší styk s tržišti podnítil obchodní podnikavost, a tak mnozí krajané se věnovali obchodu dobyt看 /hlavně vepřovým/ ve velkém, který dováželi nejen do průmyslových oblastí polských, ale i do Československa. Životní úroveň dostoupila opět předválečné výše, a tak se svatby konaly, jak bylo dříve zvykem, to jest aspoň se 100 účastníky, kteří snadno spotřebovali náležitě vykrmeného vepře, jalovici, na 100 litrů pálenky, několik set litrů piva atd. Avšak z tradičního zvykosloví se udrželo málo, jistě ne více, nežli v kterékoliv obci vnitřních Čech nebo Moravy. Různým obyčejům a pověrám pěstovaným Ukrajinci se Češi smáli. Naproti tomu přejali však od nich některé společenské hry, jako „stínání kohouta“ ^(chorodky) „vybíjení žehli“, jarní hru mládeže „koulení kolečka“ atd. to posvěcení

(1932) A tak sledujeme-li vývoj Hubinské Nivy jako typu kolonizačního venkovského sídla, zdá se nám, jako by v krátké době ^{projela} prodeřela vývoj, který normálně ^{ztravaj} prodeřávají původní venkovská sídla pomalu po staletí. Z původního přírodního typu s neurčitým tvarem usedlosti i plužiny vytváří se v několika letech „normový“ typ. Nepravidelný půdorys vesnice mění se zásahem zeměměřičů v sídelní typ s nížní s domy seřazenými volně vedle sebe a se záhumníkovou polohou polí. Les zůstal ve větší, ^{rozahu} souvislé jen v jižní části katastru a role představují moderně upravenou a značně zcelenou plužinu s upravenými cestami i katastrálními hranicemi. Jak již

mecké vojenské jednotky a za nimi německá administrativa, která postupně krajanům zabavovala zásoby, koně, dobytek, povozy i nářadí. Hospodářský úpadek Nívy se nepřetržitě stupňoval až do ^{okupace} příchodu Němců. Stavby v obci sice za druhé světové války přímým válečným zásahem netrpěly, avšak počet živého inventáře se snížil nejméně o polovinu.

Již za války se několik mužů z Nívy účinně zapojilo do boje za osvobození od německé okupace. K hromadnému dobrovolnému vstupu do vojska dochází pak po příchodu Rudé armády a ^{shlí} i první čs. brigády generála Svobody. Tehdy nastoupili bez výjimky všichni muži ve vojenském věku /54 mužů/. Po krátkém výcviku v první čs. armádním sboru, ve který se zapojením volyňských Čechů /tvořících 70% mužstva/ brigáda přetvořila, nastoupili k bojům /koncem léta 1944/ a to nejdříve v oblasti Krosna západně od Přemysla. Pak zůstávali v ^{vojenském} styku s pronásledovaným, avšak stále ještě houževnatě se bránícím nepřítelem až do jara 1945. Poslední boje byly na Slovensku mezi Vrútkami a Žilinou.

Ztráty Nivských byly téměř polovinou, z čehož bylo padlých více než desetina, zatím co ostatním zůstala těžší nebo lehčí invalidita. Ještě za bojů o Slovensko se dověděli o slibu, že budou spolu s ostatními volyňskými Čechy přesídlení. K provedení plánu došlo až na jaře 1947. Hubinská Niva přišla na řadu již v dubnu a krajané s radostným dojetím nakládali část menších zemědělských strojů, přibližně 40 koní, 60 krav a 50 vepřů do 35 železničních vagonů, které vyjely ze stanice Sienkiewiczówka přes Lvov a Čop do vlasti. Cesta trvala 12 dní.

Krajanům z Nívy se nepodařilo usídlit se pohromadě. Jediná větší skupina sídlí ve třech vesnicích na Mikulovsku a ostatní jsou rozptýleni na Podbořansku, Litoměřicku, Žatecku, Horšovotýnsku a Plzeňsku. Tak skončila téměř osmdesátiletá historie jedné z menších českých osad na Volyni, jejíž obyvatelstvo osvědčilo jako všude na Volyni lásku k rodné zemi, mateřskému jazyku a k národu.